

KS. WALERIAN BUGEL

SPECJALNA MODLITWA EUCHARYSTYCZNA
UBOGACENIEM *ORDO CELEBRANDI MATRIMONIUM*?
O KANADYJSKIEJ ANAFORZE DLA OBRZĘDOWEJ MSZY ŚW.
PRO SPONSIS W SZERSZYM KONTEKŚCIE

A SPECIAL EUCHARISTIC PRAYER
AS AN ENRICHMENT FOR *ORDO CELEBRANDI MATRIMONIUM*?
ON THE CANADIAN ANAPHORA FOR THE RITUAL-MASS *PRO SPONSIS*
IN A BROADER CONTEXT

A b s t r a c t. Among the anaphoral texts, which have received an approval from the highest Church authorities, the Canadian Eucharistic prayer for the Ritual-Mass *Pro Sponsis* is distinguished for several reasons. It is unique because of its special character, it can be used only within the Canadian French-speaking dioceses and possibly it is the least known and treated one by the liturgics. The aim of this paper is present this anaphora to the Polish reader. For this purpose, the Author outlines the broader historical context of this anaphora emergence, starting from the debates at Vaticanum II hall. This is followed by the formal and content presentation of this anaphora and the theological analysis of its phrasing. Next, the Author tries to point out the value of the anaphora by its comparing to the two other projects of Eucharistic prayer of private origin (Dutch and Belgian ones). By the end he attempts to show, why this anaphora remains unknown to the broader circles of liturgical theologians, despite the fact of being enrichment for the other liturgical texts used during the concluding of matrimony in the post-council times.

Key words: Eucharistic prayer; Ritual-Mass *Pro Sponsis*; Canada; French-speaking dioceses.

Ks. dr hab. WALERIAN BUGEL – w latach 2003-2016 adiunkt Katedry teologii liturgicznej na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (Republika Czeska); obecnie niezależny naukowiec bez afiliacji uniwersyteckiej; adres do korespondencji: Bezručova 22, 737 01 Český Těšín, Česká republika; e-mail: bugel@seznam.cz

Pomimo wspólnych głównych celów odnowa liturgiczna po Vaticanum II w przypadku poszczególnych obrzędów, a nawet ich głównych typów, przebiegała różnie. Odnośnie do sakramentu małżeństwa wymogi i postulaty ojców soborowych sformułowane zostały w zaledwie dwóch punktach konstytucji *Sacrosanctum Concilium* (nr 77 i 78), ich treść jednak obejmowała bardzo szerokie obszary celebracji. Oprócz postulatu zachowania jak najszerszego wachlarza tradycji i zwyczajów lokalnych – którego realizację złożono po części na barki konferencji episkopatów, zezwalając im na opracowanie obrzędu jak najlepiej spełniającego owe oczekiwania – postanowiono połączyć ryt sakramentalny z liturgią mszalną, konkretnie z liturgią słowa, wzbogacając go o obowiązkowe (nawet podczas celebry nieeucharystycznej) błogosławieństwo nowożeńców, dobitniej wyrażające wspólnotę zadań i obowiązków małżeńskich. Wydawać by się mogło, że określenie dwu konstytutywnych elementów celebracji zawierania małżeństwa (w postaci przyjęcia uroczyste wyrażonej zgody nupturientów i modlitwy o błogosławieństwo) ułatwiło wykonanie zadania modyfikacji dotychczasowego obrzędu. Największym wyzwaniem stało się jednak opracowanie tych części, które są zarazem elementami składowymi rytu mszalnego: poczynając od zestawu odpowiednich czytań i śpiewów biblijnych, poprzez krótkie modlitwy prezydenckalne, a na prefacjach i wielkiej eulogii nad małżonkami kończąc. Już enumeracja owych części powinna rodzić – u czytelnika formowanego w duchu posoborowym – pytanie, dlaczego zabrakło w niej modlitwy prezydenckalnej, która określona została mianem „jakoby szczytu” celebry mszalne¹, a więc Modlitwy eucharystycznej (odtąd skrót: ME). Zwykłego absolwenta studiów teologicznych wprawić ono może w zakłopotanie, gdyż co najwyżej przypomni mu się informacja, że w ramach Mszy obrzędowej przy udzielaniu ślubu możliwe jest (na dodatek nie we wszystkich krajach tak samo) dodawanie formuły wstawienniczej w ramach tzw. *preces* w niektórych ME (w nowszych tłumaczeniach mszału w I-III ME, w starszych tylko w I ME). Tylko nielicznym² wiadomo, że istnieje specjalna katolicka anafora przeznaczona do Mszy *Pro sponsis*, która została zatwierdzona w 1982 r. do użytku Kościoła kanadyjskiego. Już sama ta informacja ewokuje pytania:

¹ „Eucharisticae precis pronuntiatio, ipsa sua natura quasi culmen totius celebrationis, sacerdotis est propria vi eius ordinationis”. SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, *Instructio de quibusdam normis circa cultum mysterii eucharistici „Inaestimabile donum”*, (z 17 IV 1980), nr 4, „Notitiae” 16 (1980), nr 167, s. 289.

² Na gruncie polskim w zasadzie jedynym autorem piszącym o tej ME (i to – jak sam zaznacza – bez znajomości jej tekstu) jest ks. prof. Jerzy Stefański (*Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie liturgicznej. Kwestie redakcyjne*, Gniezno: Gaudentinum 2002, s. 107).

czy wnosi ona coś nowego lub specyficznego do obrzędu zawierania małżeństwa? Jeśli tak, to w jakim zakresie, i czy stanowi może jego ubogacenie? Jakie były okoliczności jej wprowadzenia i dlaczego pozostaje ona mało znana ogółowi liturgistów? Czy i gdzie można poznać jej treść? Celem niniejszego artykułu jest próba udzielenia odpowiedzi na większość z tych pytań. Ze względu na ograniczoną objętość nie będę się wszelako starał o przeprowadzenie kompletnej analizy liturgicznej i skrypturystycznej samej modlitwy.

1. KONTEKST POWSTANIA ME PRZY ZAWIERANIU MAŁŻEŃSTWA

Rzadko kiedy w celu wyjaśnienia okoliczności towarzyszących zaistnieniu jakiegoś tekstu liturgicznego potrzebne jest cofnięcie się o pełne dwie dekady. Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* była pierwszym dokumentem, nad którym obradował Sobór, i już od fazy przygotowawczej wiadomo było, że Kuria rzymska niechętna jest wprowadzaniu jakichkolwiek zmian w liturgii; dlatego w październiku 1962 r. (mniej więcej na tydzień przed rozpoczęciem oficjalnych rokowań) kilka razy spotykali się biskupi, liturgiści i teologowie systematyczni z Francji, Niemiec i Holandii, by zastanowić się wspólnie nad obroną schematu konstytucji przed atakami ze strony Kongregacji Obrzędów i innych dykasterii watykańskich³. To wymowne świadectwo nie tylko ówczesnej atmosfery, lecz przede wszystkim stanu przygotowania i gotowości środowisk przynajmniej niektórych Kościołów lokalnych do rozpoczęcia dzieła reformy. Kontrastowało to z faktycznymi możliwościami Kościoła łacińskiego w wymiarze światowym.

Po uchwaleniu konstytucji *Sacrosanctum Concilium* (4 XII 1963) konieczne było opracowanie ogólnego planu wprowadzania w życie reform liturgicznych, co komplikował fakt, że Sobór nadal trwał i nie było pewności, czy nie przyjmie on dalszych uchwał, które mogłyby mieć wpływ na dzieło całej reformy. Poza tym papież domagał się opracowania przynajmniej częściowych wytycznych do reformy liturgicznej przed zakończeniem drugiej fazy Soboru, co znów stało się okazją do konfrontacji – powstały dwa projekty dalszych prac: jeden przygotowany przez Kongregację Obrzędów, drugi zaś przez benedyktyńskiego liturgistę Cipriano Vagagginiego

³ J. FRANIK, *Liturgia wobec wyzwań współczesności. Problematyka odnowy liturgii w Kościele holenderskim*, Opole: Redakcja Wydawnictw WT UO 2005, s. 92-93.

dla nowo utworzonej Papieskiej Komisji ds. Reformy Liturgicznej⁴. Po powstaniu na początku 1964 r. nowego gremium, odpowiedzialnego za wdrażanie postanowień konstytucji liturgicznej (łac. *Consilium ad exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia*; skrótowo *Consilium*⁵), sformułowanych zostało dwanaście kręgów celem przepracowania samych ksiąg liturgicznych. Trzeci z nich zajmował się mszałem. Objął siedem grup tematycznych, spośród których przyszłych ME dotyczyły prace zwłaszcza dwóch (*ordo missae* i ogólna struktura rytu mszalnego). Dla każdej z grup utworzono specjalny zespół studyjny (*coetus a studiis*), mający opracować tzw. schemat, na podstawie którego miały zostać przygotowane poszczególne części ksiąg liturgicznych lub dokumentów kościelnych wprowadzających je w życie⁶. Takie proceduralne ustawienie prac przewidziane było na lata, co komplikował fakt, że doradcy teologiczni, a niekiedy także biskupi byli członkami kilku gremiów jednocześnie.

W lokalnych strukturach kościelnych na całym świecie, domagających się jak najszybszego wprowadzania odnowy liturgicznej (którą zainteresowanie było wówczas bardzo duże), wywoływało to niecierpliwość (nie zawsze zresztą „świętą”), co nierzadko prowadziło do samodzielnych i nieskoordynowanych inicjatyw w zakresie spontanicznej twórczości liturgicznej, która – jako szczerza w intencjach – była nieraz wspierana przez poszczególnych biskupów⁷. Dysproporcja czasowa między oddolnymi inicjatywami a pracami gremiów centralnych była szczególnie wyraźna właśnie w kwestii zaprowadzenia nowych ME i ewentualnego poprawienia kanonu rzymskiego,

⁴ P. MARINI, *A Challenging Reform. Realizing the Vision of the Liturgical Renewal 1963-1975*, Collegeville, MN: Liturgical Press 2007, s. 1-4, 8-11.

⁵ Odtąd stosowany będzie ten właśnie skrót: *Consilium*.

⁶ Łącznie powołanych zostało do życia 40 *coeti*. A. BUGNINI, *Die Liturgiereform 1948-1975. Zeugnis und Testament*, red. J. Wagner, F. Raas, przeł. H. Venmann, Freiburg-Basel-Wien: Herder Verlag 1988, s. 86-91.

⁷ Czasami chodzić mogło o ogólną akceptację werbalną dla podobnych poczynań, innym razem o praktykę tolerowaną, a zatwierdzaną raczej wyjątkowo *ad interim* (czyli tymczasowo) lub *ad experimentum* (tzn. do wypróbowania, eksperymentalnie; z reguły na czas ograniczony), zwłaszcza w ramach prewencji dalszego narastania liczby nieautoryzowanych ME. O ile jednak taki tekst, chociażby nawet tymczasowo lub „niepublicznie”, ale mimo wszystko zatwierdzony, został wykorzystany np. w sąsiedniej diecezji czy kraju używającym tego samego języka, dochodziło do sytuacji z punktu widzenia prawa zrozumiałej, aczkolwiek paradoksalnej: oto zatwierdzona ME stawała się tekstem nieautoryzowanym; to samo miało miejsce w przypadku jej zastosowania po upływie okresu, na który została zatwierdzona, pomimo że dalej nie było tekstu oficjalnego, którego wydanie zostało już zapowiedziane. Z czysto teologicznego punktu widzenia nie sposób oceny jakości i walorów anafory uzależniać od tego, czy (i jaką) aprobatę ona ma/miała/może lub będzie mieć.

gdyż papież Paweł VI wiążącą decyzję w tym względzie podjął dopiero w czerwcu 1966 r.⁸

Pierwsze próby opracowywania nowych, siłą rzeczy nieautoryzowanych ME, miały miejsce w pierwszej połowie lat 60. XX wieku. Rozróżnić należy tu przede wszystkim tzw. projekty akademickie, przygotowane przez teologów i/lub liturgistów i opublikowane w specjalistycznych czasopismach jako bodźce do dalszej dyskusji⁹, i faktyczne próby skomponowania i stosowania nowych tekstów liturgicznych w krajach Europy Zachodniej, zwłaszcza w Holandii.

Właśnie z Holandii teksty prywatnych ME zaczęły już w 1966 r. szerzyć się nawet na tereny jej (nie)dawnych kolonii¹⁰, a więc też m.in. do Indonezji. Gdy ich liczba przekroczyła dwie dziesiątki, tamtejsi biskupi zdecydowali się na działanie i mocą własnego autorytetu jako pierwsi w świecie 24 X 1968 r. zatwierdzili dziesięć z nich do tymczasowego użytku. Wśród nich jedna ME przeznaczona była na Mszę przy zawieraniu małżeństwa¹¹.

Sytuacja w samej Holandii była mocno skomplikowana¹², co wywarło niemały wpływ na spontaniczną twórczość tekstów liturgicznych, a zwłaszcza ME¹³. Szczególną popularnością cieszył się zbiór nieautoryzowanych

⁸ Było to wynikiem próby zablokowania prac *Consilium* nad reformą rzymskiego kanonu eucharystycznego w marcu 1966 r. Bliższe szczegóły zob. W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst. Wybrane otázky na příkladu pokoncilních eucharistických modliteb římské liturgie*, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2016, s. 27-31.

⁹ Chodziło zwłaszcza o opracowania H. Künga (1963, a więc jeszcze przed zatwierdzeniem konstytucji liturgicznej!), K. Amona (1965), C.M. Bertiego i I.M. Calabuiga (luty 1966) oraz C. Vaggini'ego (jesień 1966). Omówienie i analizę zob. tamże, s. 37-49. C.M. Berti wraz Calabuigiem opracowali w okresie następných trzech lat także projekty dalszych sześciu ME, w tym 4 na Msze obrzędowe, m.in. również tę przy zawieraniu małżeństwa (wydany został w ramach skryptu dla studentów teologii). C.M. BERTI, I.M. CALABUIG, *Progetto di prece eucaristica per la messa di battesimo o cresima*, „Ephemerides liturgicae” 83 (1969), nr 1-2, przyp. 4 i 6 na s. 101-102.

¹⁰ W ramach misji pracowało w świecie 66 biskupów narodowości lub pochodzenia holenderskiego, z czego 27 w samej Indonezji.

¹¹ Chodziło o ME na okres Adwentu, Bożego Narodzenia, Wielkiego Postu, Wielkanocy i Zesłania Ducha Świętego (po jednym tekście), okres zwykły (4 anafory) oraz na Mszę *Pro sponsis*. Teksty te zostały ponownie przez episkopat zatwierdzone 1 XII 1971 r. po nowej kodyfikacji języka indonezyjskiego. SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO (odtąd: SCCD), *Schemata*, n. 402 [*De novis precibus eucharisticis* 7] (z 1 II 1972 r.), s. 19.

¹² Bliżej na ten temat zob. zwłaszcza: J. FRANIK, *Liturgia wobec wyzwań współczesności*; W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst*, s. 89-100.

¹³ Zanim w 1968 r. doszło do ogłoszenia oficjalnych nowych tekstów trzech ME, w Holandii powstało ponad 100 nieautoryzowanych anafor, dlatego tamtejsi biskupi, by ukroić ten proceder, zaproponowali, że wybiorą trzy najbardziej reprezentatywne, które otrzymają ich tymczasowe zatwierdzenie (na co zresztą wyrazili zgodę delegaci *Consilium* podczas swej wizyty w tym kraju

tekstów modlitewnych, w tym jedenastu anafor, opracowany przez Alfreda Schillinga¹⁴, który tylko w latach 1968-1970 doczekał się w sąsiednich Niemczech aż dziewięciu wydań o łącznym nakładzie 28 tysięcy egzemplarzy; zawierał on również jedną ME przewidzianą na Mszę przy zawieraniu małżeństwa. W latach późniejszych doliczono się co najmniej kilkuset następnych nieautoryzowanych anafor (rzeczywista liczba musiała sięgać rzędu tysięcy¹⁵); nie wiadomo jednak, ile z tych prywatnych ME dotyczyło (przynajmniej tematycznie) zawierania małżeństwa podczas Mszy św.

Wczesną wiosną 1969 r. zbiegły się z sobą ogłoszenie (pierwszej) posoborowej wersji Mszału rzymskiego (3 IV 1969) oraz *Ordo celebrandi Matrimonium* [odtąd skrót: OCM] (19 III 1969). Obie te księgi wzajemnie się warunkowały, gdy chodzi o sprawowanie liturgii zawarcia małżeństwa podczas Mszy św. Mimo że zwłaszcza druga z nich wniosła wielkie bogactwo tekstów eucharystycznych i biblijnych, nie oznaczało to automatycznego zakończenia twórczości (tak oficjalnej, jak też prywatnej) ukierunkowanej na opracowanie nowej anafory dla formularza mszalnego *Pro sponsis*. Z jednej strony liczone się ze stopniowym dopracowywaniem kształtu liturgii posoborowej (w tym również na poziomie poszczególnych regionów i krajów¹⁶, a także w ramach niektórych zamierzonych obszarów badań¹⁷); z drugiej

w grudniu 1966 r.). Ponieważ zamiar ten nie przyniósł oczekiwanego rezultatu, biskupi holenderscy z własnej inicjatywy wybrali jedenaście ME takiej oddolnej proveniencji i w listopadzie 1969 r. zezwolili na ich stosowanie. CONSILIUM, *Schemata*, nr 394 [*De novis precibus eucharisticis* 2], (z 20 X 1971 r.), s. 2; A. BUGNINI, *Die Liturgiereform 1948-1975*, s. 127-131. Podobnie postąpili biskupi flamandzcy (tzn. z północnych regionów Belgii, zamieszkałych w większości przez Holendrów), którzy w podległych sobie diecezjach zatwierdzili w tym samym czasie pięć innych ME. Zob. tamże, s. 497-498.

¹⁴ A. SCHILLING, *Fürbitten und Kanongebete der holländischen Kirche. Materialien zur Diskussion um zeitgemäße liturgische Texte*, Essen: Hans Driewer Verlag 1968¹; 1970⁹.

¹⁵ Uzasadnienie zob. W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst*, s. 99-100.

¹⁶ Wystarczy przypomnieć, że np. wersja przystosowana do zwyczajów diecezji polskich była przygotowywana przez trzy lata, drukiem zaś (po uzyskaniu koniecznego zatwierdzenia) mogła ukazać się dopiero w 1974 r. Prezentację polskiej księgi *Obrzędy sakramentu małżeństwa* zob. H.J. SOBECZKO, *Ważniejsze zagadnienia duszpasterskie i obrzędowe odnowionej liturgii sakramentu małżeństwa*, w: TENŻE, *Servitium liturgiae. Wybór artykułów*, Opole: Redakcja Wydawnictw WT UO 2004, s. 431-439 [przepracowaną wersję zob. w: *Sakramenty i sakramentalia*, red. W. Świerżawski, (seria: Mysterium Christi t. 4), Zawichost-Kraków-Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2013, s. 221-230]; B. NADOLSKI, *Liturgika III: Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*, Poznań: Pallottinum 1992, s. 208-209 [nieznacznie przepracowaną wersję zob. w: *Sakrament małżeństwa IV.*, w: TENŻE, *Leksykon liturgii*, Poznań: Pallottinum 2006, s. 1362-1363].

¹⁷ W tym kontekście często powoływano się na tekst *Normae de experimentis peragendis*, wydany jako załącznik do pisemnych odpowiedzi prefekta Kongregacji Rytów, kard. J. Lercara,

strony okazało się, że także w nowym mszale trzeba wprowadzić kilka ważnych poprawek (w tym również w tekstach samych ME) – nowa wersja typiczna została definitywnie zatwierdzona 26 III 1970 r.

Mocno podkreślony w konstytucji o liturgii i OCM związek małżeństwa ze sprawowaniem Eucharystii przyczynił się do tego, że nadal podejmowano (raczej nieautoryzowane, choć chyba nie zawsze zupełnie swawolne¹⁸) próby ułożenia specjalnej ME na Mszę obrzędową przy zawieraniu małżeństwa. Nie pretendując do zestawienia kompletnej ich listy, tytułem przykładu wspomnę jedynie o niektórych, układając je chronologicznie.

Z okresu poprzedzającego wydanie OCM lub do niego równoległego pochodzi wspomniany już projekt autorstwa Alfreda Schillinga z końca lat 60. Z tej samej epoki (dokładnie z 1968 r.) pochodzi bardzo poetycki tekst „ślubnej” ME holenderskiego jezuita Huuba Oosterhuisa¹⁹.

Na początku lat 70. XX wieku także za Oceanem, w krajach anglojęzycznych Ameryki Północnej, powstało kilkadziesiąt (co najmniej ok. 80) prywatnych anafor. Komisja liturgiczna Episkopatu USA wybrała spośród nich siedem, które miały zostać poprawione i zatwierdzone (tak na poziomie lokalnym, jak też przez rzymską kongregację) do oficjalnego używania w liturgii – w tym jedna miała być przeznaczona na Mszę połączoną z obrzędem zawarcia małżeństwa²⁰; do tego jednak już nie doszło, gdyż kongregacja przygotowywała instrukcję na temat ME, według której nie przewidywano wprowadzania nowych anafor.

na wątpliwości i pytania związane z liturgią postawione w ramach I Synodu Biskupów (*Synodus episcoporum. Responsiones Em.mi Card. Jacobi Lercaro, Relatoris, ad animadversiones circa quaestiones de sacra Liturgia*, Città del Vaticano 1967, s. 17-18). Art. 8 wprowadzał zakaz eksperymentów liturgicznych w ramach kongresów lub uroczystych celebracji oraz nabożeństw transmitowanych w radiu lub telewizji (ten ostatni przypadek dotyczył zwłaszcza sytuacji w Holandii), natomiast w ramach innych celebracji nie traktowano tego jako czegoś karygodnego. Zob. A. BUGNINI, *Die Liturgiereform 1948-1975*, s. 287.

¹⁸ Aż do ukazania się listu okólnego *Eucharistiae participationem* (27 IV 1973) można było oczekiwać, że w stosunku do poszczególnych Kościołów lokalnych zostanie urzeczywistniona zapowiadana pod koniec lat 60. praktyka, że na podstawie ogólnych instrukcji rzymskich krajowe lub regionalne konferencje episkopatu będą mogły same opracowywać teksty nowych ME. W związku z tym niektóre instytuty liturgiczne oraz komisje teologiczne podjęły się np. badań nad tekstami nieautoryzowanych ME proveniencji prywatnej.

¹⁹ Wersja francuska zamieszczona została w pracy zbiorowej *A la recherche de prières eucharistiques pour notre temps*, red. R. Gantoy, H. Cnudde, D. Dufrasne, A. Haquin, R. Lejeune, (seria: Vivant liturgie, 90), Paris: Le Centurion 1976, s. 111-114 (komentarz zob. tamże, s. 114-115).

²⁰ SCCD, *Schemata*, n. 402 [*De novis precibus eucharisticis* 7] z 1. 2. 1972, s. 21. W tekście głównym mowa jest o sześciu, wszystkie siedem natomiast wymienia przypis. J. Stefański (*Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie*, s. 134, przyp. 285) charakteryzuje je niezbyt dokładnie.

W tym samym mniej więcej czasie także w innych anglojęzycznych Kościołach Ameryki Północnej (zwłaszcza USA i Kanady) miał miejsce podobny proces: niektóre Kościoły anglikańskie i metodystyczne wprowadziły do swych ksiąg liturgicznych teksty anafor przeznaczonych do celebracji mszalnych połączonych z udzielaniem ślubu²¹. Dla podjętego w tym artykule tematu jest to ważne o tyle, że anglojęzyczni katolicy kanadyjscy zwracali baczna uwagę na to, co działo się u ich pobratymców językowych w innych wyznaniach chrześcijańskich.

Natomiast we francuskojęzycznych diecezjach Kanady często wykorzystywano „produkcyjne” z Francji i Belgii, gdzie istniała spora tradycja wytwarzania i stosowania nieautoryzowanych tekstów liturgicznych²², która w niektórych środowiskach zdaje się przetrwała aż do drugiej dekady XXI wieku²³. Oprócz tego w Kanadzie istniał zbiór dziesięciu najczęściej używanych tekstów anaforalnych, a w małych wspólnotach pojawiały się ME do Mszy obrzędowych, w tym również (zwłaszcza w środowiskach studenckich) przeznaczonych na Msze przy zawieraniu małżeństwa; nierzadko też dochodziło do pełnej improwizacji bez oparcia w jakimkolwiek tekście²⁴.

²¹ Na przykład Zjednoczony Kościół Metodystów (United Methodist Church) w USA wprowadził w 1979 r. (w ramach zbioru *Supplemental Worship Resources* za lata 1972-1984) obrzęd *A Service of Christian Marriage*, zawierający specjalną ME, napisaną przez H. Hickmana (tamże jako nr 5). Podstawą jego opracowania była anafora z 1972 r., do której dodano teksty w ramach *preces*. Później została ona nieznacznie „doszlifowana” (w ramach zbioru tekstów liturgicznych *At the Lord's Table* z 1981 r., nr 21), a w 1984 r. jej brzmienie zharmonizowano z brzmieniem próśb modlitwy powszechnej i zamieszczono w rytuale *Book of Services* z 1985 r. J.F. WHITE, *United Methodist Eucharistic Prayers: 1965-1985*, w: *New Eucharistic Prayers. An ecumenical study of their development and structure*, red. F.C. Senn, Eugene, OR: Wipf & Stock 2006, s. 87.

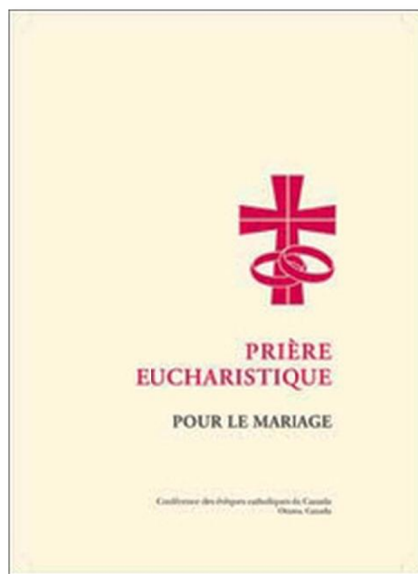
²² Zob. na ten temat m.in. R. GANTOY, *Auf der Suche nach eucharistischen Hochgebeten für die Gegenwart. Vorläufige Bilanz einer belgischer Arbeitsgruppe*, „Liturgisches Jahrbuch” 23 (1973), H. 1, s. 30-41 (autor prezentuje analizę 63 wybranych anafor pochodzenia prywatnego, poczynioną przez członków belgijskiej interdiecezjalnej komisji pastoralno-liturgicznej, CIPL); W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst*, s. 101-102; J. STEFAŃSKI, *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie*, s. 133.

²³ Zob. np. witrynę internetową (<http://paroissesaudergthem.be/>) brukselskiej tzw. swobodnej parafii, gdzie zamieszczono teksty kilkunastu ME, sformułowanych okazjonalnie po 2010 r., tekst specjalnej anafory, zatytułowanej *Au Dieu qui se dessaisit* (tłum. na czeski zob. W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst*, s. 266-267) do Mszy połączonej z zawieraniem małżeństwa, której czasu powstania nie sposób określić, oraz tekst kanadyjskiej ME dla Mszy *Pro sponsis* (w sformułowaniu przedostatniej z próśb w *preces* wystąpiła tam nieznaczna różnica stylistyczna w porównaniu ze współczesną wersją kanadyjską).

²⁴ J. STEFAŃSKI, *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie*, s. 135.

2. PREZENTACJA KANADYJSKIEJ MODLITWY EUCHARYSTYCZNEJ NA MSZĘ PRZY ZAWIERANIU MAŁŻEŃSTWA

Tekst tej ME²⁵, zapewne też w charakterze swoistego „antidotum” na problemy związane ze stosowaniem nieautoryzowanych formularzy liturgicznych, został przygotowany w języku francuskim przez biskupów kanadyjskich (najprawdopodobniej jednak tylko przez ich część francuskojęzyczną²⁶) w 1981 r., a 10 II 1982 r. został zaaprobowany przez kongregację w Rzymie do używania „w diecezjach Kanady”²⁷. Po dziś dzień anafora ta wydawana jest w osobnym dodatku do Mszału²⁸; zarazem jest też elementem dwuczęściowego rytuału zawierania małżeństwa²⁹, zatwierdzonego w 2010 r. Do rytuału opracowany został ponadto „przewodnik liturgiczno-pastoralny”³⁰.

Obraz za: <https://esubmitit.sjpg.com/cccb/index.aspx?component=ProductDetails&id=181-372>

²⁵ CONFÉRENCE DES ÉVÊQUES CATHOLIQUES DU CANADA, *Prière eucharistique pour le mariage*, Paris: Service des Editions de la CECC 2011.

²⁶ Pojawiające się w opisie tej książki liturgicznej wyrażenie „travail conjoint entre les Églises de la francophonie” może – z czysto językowego punktu widzenia – oznaczać zarówno Kościoły narodowe w różnych krajach języka francuskiego, jak też diecezje w ramach francuskiej strefy Kanady.

²⁷ „Decreta generalia, 10 februarii 1982 (Prot. CD 366/81): conceditur ut in dioecesisibus Canadae adhiberi valeat peculiaris Prex Eucharistica, lingua *gallicae* exarata, in celebratione Matrimonii intra Missam”. „Notitiae” 18 (1982), nr 188, s. 142. Taki sposób zatwierdzenia (tzn. dla diecezji Kanady w ogólności) jest czymś niezwykłym, gdyż francuskie i angielskie wersje ksiąg liturgicznych dla konkretnych diecezji tego kraju były wydawane (a więc również zatwierdzane) oddzielnie.

²⁸ W informacji wydawniczej czytamy: „Ce fascicule comprend le texte de cette Prière eucharistique propre aux diocèses du Canada ainsi que la musique de la préface. 12 pages, 19×26,5 cm, 2 couleurs, couverture souple, broché”. <https://esubmitit.sjpg.com/cccb/index.aspx?component=ProductDetails&id=181-372> (dostęp: 9 IV 2018).

²⁹ „Le nouveau rituel du mariage est le fruit d’un travail conjoint entre les Églises de la francophonie. Ce rituel a reçu la recognitio romaine en décembre 2010 et est en vigueur depuis le premier dimanche de l’Avent 2011”. <https://esubmitit.sjpg.com/cccb/index.aspx?component=ProductDetails&id=181-335> (dostęp: 9 IV 2018).

³⁰ *Guide liturgique et pastoral du rituel du mariage*. <https://esubmitit.sjpg.com/cccb/index.aspx?component=ProductDetails&id=181-374> (dostęp: 9 IV 2018).

Anafora napisana jest żywym, współczesnym językiem: zrezygnowano np. z tradycyjnego sposobu wyrażania szacunku wobec Boga poprzez zwracanie się do Niego z użyciem zwyczajowego zaimka „Wy”.

Jeżeli chodzi o strukturę, anafora ma własną prefację i wszystkie elementy wymagane przez Wprowadzenie Ogólne do Mszału Rzymskiego; nie ma natomiast części zmiennych oraz alternatywnych wariantów tekstowych (za wyjątkiem wspomnienia imienia biskupa).

W prefacji Bóg wychwalany jest za „cud swej miłości”. Owa miłość jest Bożym darem, który sprawia, że trwa życie („gdyż od założenia świata miłość i życie nie przestają jednoczyć się i czynić płodnymi dzięki/podczas powiewowi/powiewu Ducha”). Miłość Boga, przejawiającą się w wydaniu się za nas, pokazał nam Jezus („Bądź błogosławiony za obecność Jezusa, Twojego wysłannika, Tego, który pokazał nam Twą miłość wydając się dobrowolnie za nas”). To pozwala nam błogosławić Boga również za dar miłości między małżonkami.

Temat miłości rozwijany jest dalej w *Postsanctus* nie tylko poprzez przypomnienie faktu stworzenia człowieka jako mężczyzny i kobiety na obraz Boży, ale zwłaszcza dzięki zapewnieniu, że zdolność do wzajemnej miłości i uczynienia daru ze swego życia jest konsekwencją Bożego działania w ich sercach („Włożyłeś w nich miłość, co niesie ich jednego ku drugiemu aż po dar z życia, obecny wewnątrz ich miłości ...”).

Dalszym teologicznie znaczącym tematem jest przymierze (fr. *alliance*), będące nie tylko fundamentem ludzkiej jedności („budujesz braterstwo człowiecze na kamieniu węgielnym ich przymierza”), ale przede wszystkim naszej relacji do Boga. Chrystus odnowił przymierze ludzi z Ojcem i równocześnie odnowił jedność małżonków przez to, że podniósł ją do godności uprzywilejowanego znaku miłości Boga: „By odnowić swe przymierze z ludzkością, posłałeś na naszą ziemię swego umiłowanego Syna. Poprzez Niego odnowiłeś jedność/zjednoczenie/połączenie [*union*] mężczyzny i kobiety, czyniąc małżeństwo pieczęcią ich jedności/zjednoczenia/połączenia i uprzywilejowanym znakiem swej miłości do nas”.

Tekst wznosi się po spirali aż ku sformułowaniu, że przymierze stanie się „pieczęcią ich jedności/zjednoczenia/połączenia”. Można w tym upatrywać analogię do posoborowej formuły sakramentalnej bierzmowania w jej oryginalnie greckim (w języku polskim „znamię daru Ducha Świętego”), będącego rozwinięciem chrztu, wobec małżeńskiego „przypieczętowania”, które jest rozwinięciem zdolności miłowania włożonej w serca człowiecze.

Przejdźcie do epiklezy konsekracyjnej przywołuje sformułowanie o „cudach” miłości Boga, za które składane będzie dziękczynienie („By złożyć Ci dzięki za wszystkie Twe cuda, najlepszy Ojczy”), tekst epiklezy zaś ideę przymierza z nami, którego „znakami” są dary eucharystyczne. Opowiadanie o ustanowieniu podkreśla Jezusowe „dzielenie się ostatnim posiłkiem”, podobnie jak wcześniej przypomniana została „godzina wydania Jego życia”. W jednej z aklamacji Jezus nazwany został „Panem zmartwychwstałym”, z czym koresponduje inna aklamacja: „Chwała Tobie, który byłeś umarły, chwała Tobie, który jesteś żywy, nasz Zbawicielu i nasz Boże: przyjdź, Panie Jezu!”. Sprawowanie Eucharystii jest obchodzeniem „pamiętki śmierci Twego umiłowanego Syna, najwyższego dowodu Jego miłości do nas”.

Symbolika małżeńska ponownie dochodzi do głosu w prośbach za Kościół-Oblubienicę, kierowaną przez Ducha: „Chcesz, by był piękny jak oblubienica, młoda, wolna i wierna. Niechaj Twój Duch wciąż kieruje nim/prowodzi go zjednoczonym z Twoim umiłowanym Synem, drogami prawdy i jedności”.

Do ME wprowadzono również, co zrozumiałe, prośby za młodą parę – otwiera je jednak sformułowanie, które budzi pewne wątpliwości („Boże wszelkiego przymierza i wszelkiego życia”), gdyż może z niego wynikać, że wszędzie tam, gdzie małżeństwo zawierane jest jako *foedus* – co nie dotyczy przecież jedynie chrześcijaństwa i judaizmu – widziane jest w nim Boże oddziaływanie, tak samo jak w przypadku udzielania daru życia wszystkiemu, co istnieje, czyli stwarzania. Dla małżonków, których ręce połączyły się „w przysiędze ich przymierza”, uprasza się o „zachowanie ich czułości [...] i ich miłości”; ta ostatnia ukazana została jako „wznosząca się ku Bogu”, co ewokuje obraz ofiary Bogu przyjemnej.

Następna ze specjalnych próśb – za pozostałe pary żyjące w małżeństwie – sformułowana została w sposób bardzo inkluzywny, bez odniesienia do kategorii przymierza (czyżby z racji świadomości, że nie wszyscy żyją w związkach sakramentalnych?): „Prosimy Cię również za wszystkich tych, co zaznają błogości/szczęścia miłowania i bycia kochanymi, niechaj będą podporą i pocieszeniem/umocnieniem dla swych braci i swych siostr.”

Z podobną delikatnością wyrażona została następna prośba – za tych, których relacje rozpadły się: „Usilnie błagamy Twą dobroć za tyloma innymi, którzy zostali zawiedzeni w swym pragnieniu dobroci i miłości”, jak też tych, którzy być może nawet nie doświadczyli relacji wyłączności. Koreluje z tym to, o co dla nich się prosi: „Bądź ich pokojem, ich pocieszeniem, ich

nadzieją, by ponownie odnaleźli radość z życia w Twojej miłości, w służbie dla drugich”.

Konotacja z przejawami miłości wpleciona została również w brzmienie próśb za zmarłych („Wszystkim tym, co są nam drodzy, a wyprzedzili nas ku Tobie, otwórz szeroko ramiona, by przyjąć ich do swego królestwa chwały i pokoju”) i żywych („ożyw naszą miłość do Ciebie i naszą nadzieję [...] Boże, nasz Ojciec, który chcesz naszego szczęścia”).

Na podstawie przeprowadzonej prezentacji i analizy teologicznej widać, że anafora ta – pomimo wykorzystania symboliki małżeńskiej i częstego posługiwania się terminami typowymi dla ślubu (np. „miłość” czy „szczęście”) – jest w miarę dobrze opracowanym formularzem liturgicznym, który dzięki swej zrozumiałości mógłby z powodzeniem zostać wykorzystany także w wielu innych rejonach świata.

Ocena taka staje się zasadna zwłaszcza wówczas, gdy porównać tekst tej anafory³¹ z tekstami anafor pochodzenia prywatnego, o których była już mowa: formularzem belgijskim nieznanego pochodzenia³² oraz holenderskim autorstwa A. Schillinga³³. W zestawieniu z nimi anafora kanadyjska nie wykazuje tak elementarnych braków, jak niepełna struktura czy luki w zasadniczej treści poszczególnych części składowych. Na dodatek, dzięki skupieniu się wokół kluczowych pojęć przymierza i miłości jako daru i zadania, może śmiało wytrzymać porównanie z innymi tekstami liturgicznymi sakramentu małżeństwa (w tym również z tymi z OCM w obydwu wydaniach oraz z Mszału rzymskiego), dodatkowym zaś jej atutem może okazać się właśnie delikatny, pełen czułości i obrazów biblijnych język, który dla przeciętnego wiernego jest bliższy aniżeli wyszukane i tradycją uświęcone sformułowania przejęte do wersji typicznych ze starożytnych nieraz ksiąg liturgii rzymskiej³⁴.

³¹ Ze względu na ograniczoną objętość artykułu nie mogę tu zamieścić owego porównania, które w skrócie opublikowałem po czesku w W. BUGEL, *Anafora jako teologiczny tekst*, s. 118-120.

³² Zob. przyp. 23.

³³ Chodzi o „Kanon 10 (auch für die Brautmesse)” ze zbioru *Fürbitten und Kanongebete der holländischen Kirche*, s. 220-223.

³⁴ Jestem świadom, że również w OCM (zwłaszcza w wersji poprawionej z 1991 r.) oraz w najnowszych wydaniach łacińskiego mszału pojawiły się także zupełnie nowe kompozycje oracji prezydenckich i dalszych modlitw, lepiej wyrażających posoborową wizję małżeństwa, wciąż jednak nie stanowią one większości, a jako ułożone w konwencji naśladownictwa klasycznej łaciny liturgicznej automatycznie nie zapewniają łatwego odbioru czy wręcz zrozumienia. Na temat analizy genetyczno-tekstologicznej prawie wszystkich posoborowych łacińskich tekstów eucharystycznych związanych z zawieraniem małżeństwa (oprócz prefacji) zob. P. KOPEČEK, *Euchologický rozbor obřadů uzavírání manželství v římské liturgii*, w: W. BUGEL i in., *Obřady manželství v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2013, s. 97-129.

Poniekąd zatem dziwi fakt, że w niektórych z niewielu w sumie artykułów na temat tekstu tej anafory oceniany on jest jako „zbyt miły, odległy od rzeczywistej sytuacji człowieka, a nawet zbyt romantyczny czy wręcz natrętny”³⁵.

3. DLACZEGO KANADYJSKA MODLITWA EUCHARYSTYCZNA POZOSTAJE NIEZNANA OGÓŁOWI LITURGISTÓW?

Dotychczasowe prezentacje i analizy pokazały, że omawiana anafora jest wartościowym i dobrze opracowanym tekstem eucharystycznym. Tym samym jako nieuzasadnione należy ocenić opinie, które brak jej szerszego zastosowania tłumaczą rzekomymi wadami i niskim poziomem redakcyjnym³⁶. Mimo wszystko, po przypomnieniu podanej we wstępie informacji, że nie jest ona przez liturgistów prawie wspomniana, postawić należy pytanie o przyczynę takiego stanu rzeczy. W tej ostatniej części postaram się znaleźć na to odpowiedź.

Anafora Mszy obrzędowych przy zawieraniu małżeństwa została zatwierdzona „dla diecezji kanadyjskich” w lutym 1982 r. Mimo że informacja o niej, jak też (zapewne) jej tekst i dalsze wytyczne miały się ukazać we francuskojęzycznej wersji „Narodowego Biuletynu Liturgicznego”, dzisiaj wersja ta jest w zasadzie nie do odszukania (przynajmniej w Europie). Jakże się tego przyczyni?

Konferencja Episkopatu Kanady dzieli się na dwie równoległe sekcje według języka, przy czym nawet wersje oficjalnej witryny internetowej obu sekcji różnią się między sobą³⁷. Znaleźć można, co prawda, linki odsyłające do paralelnej wersji, acz pod poszczególnymi zakładkami widnieją nieraz zupełnie odmienne treści.

Także Komisja Liturgiczna przy kanadyjskiej Konferencji Episkopatu dzieli się na dwa „sektory” według kryterium językowego; każdemu z nich służyć ma pomocą odpowiednia część Narodowego Biura Liturgicznego³⁸. Każde z biur wydaje (wydawało) periodyk „National Bulletin on Liturgy”/ „Bulletin national de liturgie”. Anglojęzyczna witryna zawiera archiwum

³⁵ Tak R. Kaczynski – cyt. za: J. STEFAŃSKI, *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie*, s. 107.

³⁶ Na przykład R. Kaczynski – por. J. STEFAŃSKI, *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie*, s. 107.

³⁷ <http://www.cccb.ca/site/frc> i <http://www.cccb.ca/site/eng>.

³⁸ Office national de liturgie (<http://onl.cccc.ca/index.php/loffice-national-de-liturgie>) oraz National Liturgy Office (<http://nlo.cccb.ca/>).

tego periodyku za lata 1965-2004, natomiast w wersji francuskojęzycznej periodyk ten w ogóle nie jest dostępny on-line, nie ma też więc oczywiście numerów archiwalnych.

Po sprawdzeniu wersji angielskiej (poszczególne numery periodyku są dostępne w wersji elektronicznej oraz zindeksowane dla ułatwienia wyszukiwania) okazało się, że podany w książce Jerzego Stefańskiego (na podstawie referencji Reinera Kaczynskiego z rozdziału jego autorstwa w monografii zbiorowej) numer nie zawiera żadnej wzmianki o interesującej nas ME. Po przeszukaniu kilkudziesięciu numerów angielskiej wersji tego periodyku mogę stwierdzić, że redakcja jak do tej pory (sic!!!) w ogóle nie poinformowała o istnieniu takiego, zaaprobowanego przez Stolicę Apostolską tekstu liturgicznego, a tym bardziej nie zamieściła szerszego jego omówienia.

Tym bardziej dziwi więc, że zamieszczając pewne informacje dotyczące sytuacji liturgicznej w Kanadzie, autorzy poszczególnych tekstów anglojęzycznych napisali rzeczy niezgodne z prawdą i faktycznym stanem rzeczy³⁹ bądź też podali jedynie informacje bardzo ogólnikowe⁴⁰. Wersja anglojęzyczna periodyku w ogóle nie wspomina o księgach liturgicznych w języku francuskim, mimo że mowa jest wielokrotnie o odnowie liturgicznej „Kościoła kanadyjskiego”⁴¹; zamiast tego podaje liczne przykłady adaptacji kulturowych liturgii w różnych krajach Afryki, Azji i obu Ameryk⁴² oraz zamieszcza artykuły autorów niekatolickich, dotyczące np. rozwoju liturgii anglikańskiej⁴³. Czyżby

³⁹ „There are nine approved eucharistic prayers in general use at present in the Roman Catholic Church: Eucharistic prayers I, II, III, and IV, as printed in the sacramentary; three prayers for use in Masses with children; and two for Masses of reconciliation. In French-speaking areas of Canada the Swiss *Prière eucharistique pour des rassemblements* is also permitted”. *Sunday Eucharist: Liturgy of the Eucharist*, „National Bulletin on Liturgy” 15 (1982), nr 83, przyp. 3 na s. 72.

„Even though we have no special eucharistic prayer for marriage, the content and symbolism of our present texts have strong links and implications for marriage”. *Understanding the liturgy of Marriage*, „National Bulletin on Liturgy” 21 (1988), nr 115, s. 211-212.

⁴⁰ „National Bulletin on Liturgy” 24 (1991), nr 124, w całości poświęcony ME, zawiera odniesienia jedynie do czterech anafor z Mszału Rzymskiego z 1970 r., a nie podaje informacji dotyczącej liczby obecnie używanych anafor. Żadnej wzmianki na temat anafory kanadyjskiej nie ma także w „National Bulletin on Liturgy” 31 (1998), nr 155, w całości poświęconym celebracji sakramentu małżeństwa.

⁴¹ M. KROETSCH, J. HIBBARD, *Liturgical Books: Second Generation*, „National Bulletin on Liturgy” 31 (1998), nr 154, s. 1770-184.

⁴² Zob. np. *Some Examples of Adaptation*, „National Bulletin on Liturgy” 17 (1984), nr 95, s. 208-247 (numer nosi tytuł *Culture and Liturgy*).

⁴³ M.J. HATCHETT, *Twenty-five years of eucharistic development*, „National Bulletin on Liturgy” 15 (1982) nr 82, s. 29-42.

więc anglojęzyczni katolicy kanadyjscy czuli się bardziej spokrewnieni duchowo z chrześcijanami innych tradycji kulturowych i konfesyjnych niż z własnymi współbraćmi narodowości francuskiej, z którymi tworzą jeden Kościół lokalny na poziomie państwowym? Czy w tym przypadku mamy do czynienia bardziej z ignorowaniem czy też raczej z ignorancją?

Skoro francuskojęzyczna część episkopatu informuje o istnieniu tej anafory przynajmniej pośrednio, oferując sprzedaż obu ksiąg rytuału zawierania małżeństwa w Internecie, należałoby może zadać również jej pytanie, dlaczego nie udostępnia do wglądu wydawanego przez siebie periodyku liturgicznego. Być może ułatwiłoby to także episkopatom innych krajów zapoznanie się z tym tekstem, a nawet otworło drogę do jego zastosowania, oczywiście po uzyskaniu stosownej zgody, w podległych im diecezjach.

Zupełnie hipotetycznie można by snuć przypuszczenia o ewentualnych ograniczeniach, jakimi kongregacje rzymskie obwarowały możliwość propagowania tej anafory i/lub nawet informacji o niej, jednakże zdają się temu przeczyć fakty podania do publicznej wiadomości zatwierdzenia kanadyjskiej ME w 1982 r. oraz ponownej, w 2010 r., aprobaty francuskojęzycznej wersji OCM dla Kanady, którego częścią jest właśnie ów tekst eucharystyczny.

Wracając raz jeszcze do pytania postawionego w tytule, chcę przypomnieć, że druga część odpowiedzi, w czym konkretnie i na ile kanadyjska ME Mszy *Pro sponsis* stanowi ubogacenie wobec tekstów liturgii zawierania małżeństwa, zależna będzie nie tylko od zestawienia jej z brzmieniem konkretnych modlitw w łacińskiej wersji typicznej OCM i od dobranych przez nupturientów poszczególnych czytań biblijnych, ale też od porównania z wersją rytuału zatwierdzoną dla francuskojęzycznych diecezji Kanady. To ostatnie jednak pozostawiam jako wyzwanie dla innych, gdyż dla mnie księga obrzędów sakramentu małżeństwa zaadaptowanych do zwyczajów diecezji kanadyjskich obszaru języka francuskiego pozostaje nieosiągalna.

BIBLIOGRAFIA

- A la recherche de prières eucharistiques pour notre temps, red. Hervé Cnudde, Dieudonné Dufasne, André Haquin, René Lejeune, Robert Gantoy, (seria: Vivant liturgie, 90), Paris: Le Centurion 1976.
- BERTI Corrado M., CALABUIG Ignazio M.: Progetto di prece eucaristica per la messa di battesimo o cresima, „Ephemerides liturgicae” 83 (1969), nr 1-2, s. 99-125.
- BUGEL Walerian: Anafora jako teologický text. Vybrané otázky na příkladu pokoncilních eucharistických modliteb římské liturgie, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2016.

- BUGNINI Annibale: *Die Liturgiereform 1948-1975. Zeugnis und Testament*, red. Johannes Wagner, François Raas, przeł. Heinrich Venmann, Freiburg–Basel–Wien: Herder Verlag 1988.
- CONFÉRENCE DES ÉVÊQUES CATHOLIQUES DU CANADA: *Prière eucharistique pour le mariage*, Paris: Service des Editions de la CECC 2011.
- Decreta generalia, „Notitiae” 18 (1982), nr 188, s. 142-144.
- FRANIK Józef: *Liturgia wobec wyzwań współczesności. Problematyka odnowy liturgii w Kościele holenderskim*, Opole: Redakcja Wydawnictw WT UO 2005.
- GANTOY Robert: *Auf der Suche nach eucharistischen Hochgebeten für die Gegenwart. Vorläufige Bilanz einer belgischer Arbeitsgruppe*, „Liturgisches Jahrbuch” 23 (1973), H. 1, s. 30-41.
- HATCHETT Marion J.: *Twenty-five years of eucharistic development*, „National Bulletin on Liturgy” 15 (1982), nr 82, s. 29-42.
- KOPEČEK Pavel: *Euchologický rozbor obřadů uzavírání manželství v římské liturgii*, w: Walerian BUGEL i in., *Obřady manželství v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2013, s. 97-129.
- KROETSCH Murray, HIBBARD John: *Liturgical Books: Second Generation*, „National Bulletin on Liturgy” 31 (1998), nr 154, s. 177-184.
- MARINI Piero: *A Challenging Reform. Realizing the Vision of the Liturgical Renewal 1963-1975*, Collegeville, MN: Liturgical Press 2007.
- NADOLSKI Bogusław, *Liturgika III: Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*, Poznań: Pallottinum 1992.
- NADOLSKI Bogusław: *Sakrament małżeństwa IV.*, w: TENŻE, *Leksykon liturgii*, Poznań: Pallottinum 2006, s. 1350-1370.
- SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: *Schemata*, n. 394 [De novis precibus eucharisticis 2], z 20 X 1971, s. 1-8.
- SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: *Schemata*, n. 402 [De novis precibus eucharisticis 7], z 1 II 1972, s. 1-59.
- SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: *Instructio de quibusdam normis circa cultum mysterii eucharistici Inaestimabile donum*, z 17 IV 1980, nr 4, „Notitiae” 16 (1980), nr 167, s. 287-296.
- SCHILLING Alfred, *Fürbitten und Kanongebete der holländischen Kirche. Materialien zur Diskussion um zeitgemäße liturgische Texte*, Essen: Hans Driewer Verlag 1968³.
- SOBECZKO Helmut Jan: *Ważniejsze zagadnienia duszpasterskie i obrzędowe odnowionej liturgii sakramentu małżeństwa*, w: TENŻE, *Servitium liturgiae*. Wybór artykułów, Redakcja Wydawnictw WT UO, Opole 2004, s. 431-439.
- SOBECZKO Helmut Jan: *Ważniejsze zagadnienia duszpasterskie i obrzędowe liturgii sakramentu małżeństwa*, w: *Sakramenty i sakramentalia*, red. Wacław Świerzawski, (seria: *Mysterium Christi* t. 4), Zawichost–Kraków–Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia 2013, s. 221-230.
- Some Examples of Adaptation*, „National Bulletin on Liturgy” 17 (1984), nr 95, s. 208-247.
- STEFAŃSKI Jerzy: *Modlitwy eucharystyczne w posoborowej reformie liturgicznej*. Kwestie redakcyjne, Gniezno: Prymasowskie Wydawnictwo „Gaudentinum” 2002.
- Sunday Eucharist: Liturgy of the Eucharist*, „National Bulletin on Liturgy” 15 (1982), nr 83, s. 69-78.
- Synodus episcoporum. *Responsiones Em.mi Card. Jacobi Lercaro, Relatoris, ad animadversiones circa quaestiones de sacra Liturgia*, Città del Vaticano 1967, s. 1-18.
- WHITE James F.: *United Methodist Eucharistic Prayers: 1965-1985*, w: *New Eucharistic Prayers. An ecumenical study of their development and structure*, red. Frank C. Senn, Eugene, OR: Wipf & Stock 2006, s. 80-95.
- Understanding the liturgy of Marriage*, „National Bulletin on Liturgy” 21 (1988), nr 115, s. 197-224.

SPECJALNA MODLITWA EUCHARYSTYCZNA UBOGACENIEM
*ORDO CELEBRANDI MATRIMONIUM?*O KANADYJSKIEJ ANAFORZE DLA OBRZĘDOWEJ MSZY ŚW. *PRO SPONSIS*
W SZERSZYM KONTEKŚCIE

Streszczenie

Wśród tekstów anaforalnych autoryzowanych przez najwyższą władzę kościelną swoistym charakterem wyróżnia się kanadyjska Modlitwa eucharystyczna Mszy obrzędowych *Pro sponsis*. Jest to jedyna tego rodzaju ME, stosowana tylko w diecezjach Kanady posługujących się językiem francuskim oraz chyba najmniej znana i omawiana w opracowaniach naukowych. Celem artykułu jest przedstawienie jej tekstu czytelnikowi polskiemu. W tym celu autor artykułu szkicuje szerszy kontekst historyczny jej powstania, poczynając od obrad w auli soborowej. Następnie dokonuje jej prezentacji od strony formalnej i treściowej i przeprowadza analizę teologiczną zawartych w niej sformułowań. Dalej stara się wskazać na jej walory poprzez porównanie z dwoma innymi podobnymi projektami anafor proveniencji prywatnej (holenderskim i belgijskim), na koniec zaś stara się pokazać powody, dla których pozostaje ona wciąż nieznaną szerszemu kręgowi liturgistów, mimo że stanowi istotne ubogacenie tekstów liturgicznych stosowanych w obrzędach zawierania małżeństwa w czasach posoborowych.

Słowa kluczowe: Modlitwa eucharystyczna; Msza obrzędowa *Pro sponsis*; Kanada; diecezje języka francuskiego.

ANEKS

MODLITWA EUCHARYSTYCZNA PRZY ZAWIERANIU MAŁŻEŃSTWA
KANADA, 1982

Oryginał francuski: *Prière eucharistique pour le mariage*, Paris: Service des Éditions de la CECC 2011].

Wersja elektroniczna: <http://paroissesauderghem.be/> [W sekcji: Pour la réflexion/Mariage/Prières Eucharistiques] (dostęp: 6 IV 2018).

Nota edytorska:

Teksty zapisane zwykłą czcionką odmawia kapłan; *odpowiedzi i aklamacje ludu zaznaczono kursywą*.

Przepisy rubrycystyczne podano tak, jak występują w tekście oryginalnym.

Nawiasy okrągłe () według zapisu oryginalnego. Klamrami [] wyróżniono słowa dodane do tekstu oraz wyjaśnienia techniczne dotyczące tłumaczenia.

Ukośnik, czyli /, oddziela poszczególne synonimiczne znaczenia słów.

Szata graficzna i układ tekstu naśladują oryginał.

P R E F A C J A

Najlepszy Ojczy,

Wychwalamy Ciebie i składamy dzięki za
cud Twej miłości.

Tak, składamy dzięki Tobie, Boże żywy,

gdyż od założenia świata
miłość i życie nie przestają jednoczyć się
i czynić płodnymi dzięki/podczas powiewowi/powiewu Ducha.

Bądź błogosławiony za obecność Jezusa, Twójego wysłannika,

Tego, który pokazał nam Twą miłość
wydając się dobrowolnie za nas.

To przez Niego ci nowi małżonkowie,

ich rodzice/krewni, ich przyjaciele i my wszyscy
wychwalamy Ciebie i błogosławimy Cię
śpiewając (wypowiadając)
z aniołami i świętymi
hymn Twojej chwały:

Święty! Święty! Święty! ...

Tak, zaprawdę święty jesteś, Boże wszystkich rzeczy,

albowiem stwarzając człowieka na swój obraz,
stworzyłeś go⁴⁴ jako mężczyznę i kobietę.

Włożyłeś w nich miłość,

która niesie ich jednego ku drugiemu
aż po dar z życia.

Obecny wewnątrz [dosł.: w sercu] ich miłości

budujesz braterstwo człowiecze
na kamieniu węgielnym ich przymierza [*alliance*].

By odnowić swe przymierze z ludzkością,

posłałeś na naszą ziemię swego umiłowanego Syna.

Poprzez Niego odnowiłeś

jedność/zjednoczenie/połączenie [*union*] mężczyzny i kobiety,
czyniąc małżeństwo

pieczęcią ich jedności/zjednoczenia/połączenia
i uprzywilejowanym znakiem swej miłości do nas.

By złożyć Ci dzięki za wszystkie Twe cuda,

najlepszy Ojczy, czynimy tu to, co uczynił Jezus,
gdy nadeszła godzina wydania Jego życia.

⁴⁴ W oryginale francuskim zaimek występuje w licznie mnogiej, a więc odnosi się to obywojga pierwszych ludzi.

Niechaj Twój Święty Duch,
dzisiaj tak, jak wówczas,
uczyni ten chleb i to wino
ciałem i krwią Twego Syna,
znakami Twego przymierza [*alliance*] z nami.

Podczas ostatniego posiłku,
Który dzielił ze swoimi,
Jezus wziął chleb;
dzięki Tobie uczyniwszy,
rozłamał go i podał swym uczniom,
mówiąc:

„Bierzcie i jedzcie z tego wszyscy,
to jest ciało moje
wyd/aw/ane za was”.

Przy końcu posiłku
wziął kielich/czarę/puchar wina;
ponownie dzięki Tobie uczyniwszy,
powiedział, (po)dając kielich/czarę/puchar swoim uczniom:

„Bierzcie i pijcie z tego wszyscy,
to jest bowiem kielich/czara/puchar krwi mojej,
krwi nowego i wiecznego Przymierza [*Alliance*],
która będzie wylana
za was i za wielu
na odpuszczenie grzechów.

Będziecie to czynić
na moją pamiątkę”.

Wielka jest tajemnica wiary:
*Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu,
Celebруем Tve zmartwychwstanie,
oczekujemy Twego przyjścia w chwale.*

Jedząc ten chleb i pijąc z tego kielicha/czary/pucharu, celebруем tajemnicę wiary:
*Wspominamy Twoją śmierć, Panie Zmartwychwstały,
i oczekujemy, aż/że przyjdiesz.*

Głośmy tajemnicę wiary:
*Chwała Tobie, który byłeś umarły,
Chwała Tobie, który jesteś żywy,
nasz Zbawicielu i nasz Boże:
przyjdź, Panie Jezu!*

Najlepszy Ojczy,
obchodzimy [dosł. czynimy] pamiątkę
śmierci Twego umiłowanego Syna,

najwyższego dowodu
Jego miłości do nas.
Czynimy też pamiątkę
Jego zmartwychwstania i Jego wstąpienia do Twej chwały,
podstaw naszej nadziei,
iż raz będziemy żyć u Ciebie [*un jour après de toi*].
Przyjmij łaskawie [dosł.: z dobrocią] ofiarę [*offrande*] Chrystusa,
która stała się darem ofiarnym całej Twej rodziny.
Wspomnij, Panie, o swoim Kościele
rozlanym [*répandue*] po [całym] świecie.
Chcesz, by był piękny jak oblubienica,
młoda, wolna i wierna.
Niechaj Twój Duch wciąż kieruje nim/prowadzi go [*conduise*],
zjednoczonym z Twoim umiłowanym Synem,
drogami prawdy i jedności.
Boże wszelkiego przymierza [*alliance*] i wszelkiego życia,
Ty połączyłeś dłonie N. i N. w przysiędze ich przymierza
i ich serca we wzajemnym darze ich życia.
Zachowaj tym nowym małżonkom czułość,
jaką otulasz [*entoures*] ich dzisiaj,
i ich miłość, która wznosi się [*monte*] ku Tobie.
Wspomnij o nas wszystkich tu zgromadzonych
w radości i modlitwie.
Ponownie umocnij nasze więzi
z pasterzami swego ludu:
papieżem N. i naszym biskupem N.⁴⁵
Prosimy Cię również za wszystkich tych,
którzy zaznają błogości/szczęścia miłowania i bycia kochanymi [*d'aimer et d'être aimés*];
niechaj są podporą [*soutien*] i pocieszeniem/umocnieniem [*réconfort*]⁴⁶
dla swych braci i swych sióstr.
Usilnie błagamy Twą dobroć
za tyloma innymi, którzy zostali zawiedzeni
w swym pragnieniu dobroci i miłości.
Bądź ich pokojem,
ich pocieszeniem [*consolation*], ich nadzieją,
by ponownie odnaleźli radość z życia
w Twej miłości, w służbie dla drugich.

⁴⁵ Biskup mówi: ze mną, Twym pokornym sługą.

⁴⁶ W języku francuskim oba te wyrazy mogą funkcjonować zamiennie, a drugi może być synonimem *consolation*.

Wszystkim tym, którzy są nam drodzy
i którzy wyprzedzili nas ku Tobie,
otwórz szeroko ramiona, by przyjąć ich
do swego królestwa chwały i pokoju.
Boże, nasz Ojczy, który chcesz naszego szczęścia,
ożyw naszą miłość do Ciebie
i naszą nadzieję, że będziemy wspólnie żyli obok [*auprès de*] Ciebie,
z Maryją Panną, matką Jezusa,
z niezliczonym zastępem [dosł. tłumem – *foule*] świętych,
byśmy Cię błogosławili i wychwalali,
przez Jezusa, Twego umiłowanego Syna.
Przez Niego, z Nim i w Nim,
Tobie, Boże Ojczy wszechmogący,
w jedności Ducha Świętego,
wszelka cześć i wszelka chwała
na wieki wieków.
Amen.

